

Nr 45.

Utlåtande med anledning av väckta motioner om ytterligare statsbidrag till Garnsviken—Vadasjön—Helgösjön—Hedervikens torrlägningsföretag i Stockholms län.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 267 av herr *Lodenius* och II: 322 av herr *Boman* i Stafsund, har hemställts att riksdagen måtte besluta, att ett anslag av 393 000 kronor må utgå från statens avdikningsanslag såsom ytterligare statsbidrag till Garnsviken—Vadasjön—Helgösjön—Hedervikens torrlägningsföretag i Stockholms län samt att nämnda anslag måtte höjas med motsvarande belopp.

Rörande de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för yrkandena, får utskottet hänvisa till framställningen i motionerna. Här torde dock böra intagas följande uppställning, utvisande de verkliga kostnaderna för företaget.

Arbets- och materialkostnad	795 519
Ersättningar för arbetsplanens fastställande	34 563
Förrättningskostnader vid planens fastställande	14 056
Arvoden, räntor m. m.	23 195
Räntor, ersättningar för skada m. m. under år 1948	23 894
Ersättningar för intrång genom jordupplag, utvidgningar av åarna och för minskat fiske	34 000
	Summa kronor »925 228»

Härtill kommer en ännu ej betald skuld å 47 743 kronor till entreprenören, utgörande gottgörelse enligt entreprenadkontraktet för ökade arbetspriser.

Över motionerna har *lantbruksstyrelsen* avgivit ett den 11 april 1950 dagtecknat yttrande, i vilket huvudsakligen anförts följande.

Till ifrågavarande företag beviljade Kungl. Maj:t den 9 juni 1939 bidrag från statens avdikningsanslag med 192 430 kronor och lån från statens avdikningslånefond med 195 150 kronor och fastställde samtidigt arbetsplan för företaget. De därvid godkända kostnaderna beräknades uppgå till:

Arbets- och materialkostnader	355 000: —
Ersättningar m. m.	35 563: —
Förrättningskostnader m. m.	14 056: 90
	Summa kronor 404 619: 90

Den samtidigt vitsordade båtnaden utgjorde 433 311: 30 kronor.

Sedan det visat sig att de verkliga kostnaderna för företagets utförande avsevärt överstego de beräknade, beviljade lantbruksstyrelsen den 15 april 1946 ytterligare bidrag från sagda anslag med 24 220 kronor, varvid det sammanlagda bidraget från anslaget kom att uppgå till hälften av den vitsordade båtnaden. Samtidigt beviljade styrelsen ytterligare lån med 71 710 kronor.

Företaget avsynades i oktober 1947 och godkändes av lantbruksstyrelsen den 12 december 1947. Med stöd av en utav lantbruksingenjören N. Risberg den 19 april 1948 upprättad promemoria, varav framgick bl. a. att den verkliga arbets- och materialkostnaden uppgick till 795 519:35 kronor, inkom ordföranden i företagets arbetsstyrelse med ansökning om tilläggsbidrag jämlikt Kungl. Maj:ts kungörelse den 12 april 1946 (nr 192). Lantbruksstyrelsen beviljade i anledning härav den 7 juni 1948 tilläggsbidrag med 96 170 kronor, varvid bidraget beräknades utgå med hälften av det belopp, varmed kostnaderna för arbete och material överstego 110 men icke 160 procent av de arbets- och materialkostnader, till vilka bidrag och ytterligare bidrag från avdikningsanslaget utgått, d. v. s. av båtnadsbeloppet minskat med ovan redovisade ersättningar m. m. och förrättningskostnader m. m. (Av förbiseende synas härvid ersättningarna ha upptagits med ett 1 000 kronor för lågt belopp, varför tilläggsbidraget utgått med 250 kronor mer än rätteligen skolat ske.)

Sammanlagt har följaktligen till företaget beviljats dels bidrag med 312 820 kronor och dels lån med 266 860 kronor. De kostnader, till vilka bidrag och lån utgått, äro sålunda dels de ursprungligen beräknade, ovan redovisade kostnaderna om 404 619:90 kronor, dels ock övriga arbets- och materialkostnader maximerade på sätt ovan sagts, d. v. s. intill ett totalbelopp av 615 506:24 kronor. Till dessa kostnader synes icke böra beviljas ytterligare bidrag.

De verkliga kostnaderna för företagets genomförande ha granskats av Risberg och framgå i huvudsak av den uppställning, som återfinnes i motionen. De fyra första posterna återfinnas i ovannämnda av Risberg den 19 april 1948 upprättade promemoria.

Vad beträffar den fjärde posten om 23 195 kronor har Risberg upplyst, att däri ingå arvoden före år 1948 med 5 789:50 kronor samt räntor före år 1948 med 17 405:67 kronor eller tillsammans 23 195:17 kronor.

Vad beträffar den femte posten om 23 894 kronor har Risberg upplyst, att denna avser:

räntor under år 1948	6 954:06
skadeersättning under år 1947	7 615:—
arvode till ordf. i företaget åren 1942—1947	6 000:—
engångsersättning för ökade skötselkostnader för damm	1 000:—
rensningsarbeten under år 1947	983:—
arvode för geoteknisk undersökning	600:—
styrelsearvoden under år 1947	310:—
diverse utgifter	432:61

eller tillsammans kronor 23 894:67.

Risberg har vidare meddelat, att ersättningen för skada avser sådan ersättning, som ej kunnat förutses vid syneförrättningen.

Vad beträffar den sjätte posten om 34 000 kronor har Risberg upplyst, att denna rätteligen avser räntor och kreditavgifter till Jordbrukarbanken, vilka per den 1 mars 1949 uppgå till 39 400 kronor. Häri ingå räntor m. m. för åren 1939—1947 med 35 151 kronor.

Slutligen tillkommer en ännu ej betald räkning från entreprenören om 47 743 kronor, utgörande sådan ersättning för ökade arbetspriser, som avtalats i entreprenadkontraktet.

Enligt lantbruksstyrelsens mening bör ytterligare bidrag till detta företag endast komma i fråga till de kostnader, som överskjuta dem, vilka normalt skola bäras av delägarna i företaget enligt de bestämmelser, som gälla för beviljande av bidrag från statens avdikningsanslag eller från reservationsanslaget till tilläggsbidrag. Vidare synas endast sådana kostnader böra medräknas, som hänföra sig till tiden före företagets godkännande, således tiden intill utgången av år 1947. Från den ovan detaljredovisade femte posten i motionens sammanställning över företagets verkliga kostnader böra således avdragas räntor under år 1948 med 6 954:06 kronor. Dessutom böra avdragas 1 000 kronor avseende engångsersättning till Åkers kanalbolag för ökade skötselkostnader för damm, när denna ersättning var intagen i det vid arbetsplanens fastställande godkända kostnadsförslaget.

Enligt dessa grunder bliva de kostnader, vartill bidrag helt eller delvis synes kunna utgå, följande:

arbets- och materialkostnader (795 519:35 — 615 506:24 =)	180 013:11
arvoden och räntor före år 1948	23 195:17
skadeersättningar m. m.	15 940:61
räntor före år 1948	35 151:—
ännu ej betald ersättning för ökade arbetspriser	47 743:—

eller tillsammans kronor 302 042:89.

Det synes icke möjligt att utan en omfattande genomgång av företagets räkenskaper i detalj angiva, huru de ökade kostnaderna fördela sig på olika orsaker. De väsentligaste orsakerna till fördyringen torde emellertid ha varit ökade arbets- och materialkostnader, vid förslagens upprättande icke förutsedda kostnader för skyddsåtgärder för att förhindra skred (enligt motionärerna ca 140 000 kronor), kostnader för upptagande av under arbetets gång inträffade skred och skadeersättningar i anledning därav samt räntor på lån, som i skilda penninginrättningar upptagits för att bestrida kostnaderna för arbetets utförande. Dessa ökade kostnader ha rimligtvis endast till en ringa del kunnat av delägarna förutses vid företagets igångsättande.

Företagets räntabilitet torde emellertid vara gynnsammare än vad förhållandet mellan den vid synförrättningen uppskattade båtnaden och de slutliga kostnaderna visar. Med hänsyn till den inträffade stegringen i jordvärdena synes nämligen nyssnämnda båtnad (alstringsbåtnad) nu kunna uppskattas till ett avsevärt förhöjt belopp, varjämte på grund av förbättrade brukningsbetingelser eller möjlighet till sådana tillkommer viss brukningsbåtnad, till vilken hänsyn icke kunde tagas vid synförrättningen enligt då gällande bestämmelser. Härtill bör läggas båtnad av social och allmän natur. Även med beaktande av att de slutliga kostnaderna blivit höga får därför företagets genomförande anses ha varit en nödvändig och nyttig åtgärd för förbättring av jordbruket i den bygd, varom här är fråga.

Det torde emellertid vara uppenbart, att de ökade kostnaderna, därest de efter avdrag av hittills beviljade bidrag skulle helt bäras av delägarna, komme att för flertalet av dessa bliva synnerligen betungande. Med hänsyn härtill måste det enligt lantbruksstyrelsens mening vara angeläget, att ytterligare bidrag beviljas i sådan utsträckning, att den ekonomiska belastningen på delägarna ungefärligen begränsas till vad som kan anses vara normalt vid liknande företag.

Det förda resonemanget leder till ståndpunkten, att totala bidragsbeloppet borde bestämmas till 50 procent av företagets sammanräknade totala kostnader i vad de belöpa sig på tiden intill företagets godkännande. Dessa kostnader bliva enligt hittills tillgängliga uppgifter 967 169: 03 kronor. Ytterligare bidrag skulle sålunda medgivas med $(483\,584 - 312\,820 =)$ 170 764 kronor. Emellertid skulle enligt styrelsens mening ett på detta sätt begränsat bidrag i förevarande fall icke tillräckligt minska delägarnas ekonomiska svårigheter. Det bör beaktas, att vissa förhållanden vid företaget haft karaktären av katastrof. Sålunda ha kostnader, enligt vad ovan anförts, måst nedläggas på avhjälpande av skador till följd av skred och betydande kostnader på åtgärder för att förebygga sådana skador.

Med hänsyn till vad nu sagts finner lantbruksstyrelsen det skäligt, att till de kostnader, 302 042: 89 kronor, till vilka enligt vad förut anförts ytterligare bidrag torde böra ifrågakomma, sådant bidrag beviljas med tre fjärdedelar av nämnda kostnadsbelopp eller i runt tal 225 000 kronor. De sammanlagda statliga bidragen till företaget komma därvid att uppgå till 537 820 kronor utgörande 55,6 procent av de totala kostnaderna intill tiden för företagets godkännande. Härigenom begränsas delägarnas kostnader för företaget till 429 349: 03 kronor, för vilkas bestridande — såsom ovan anförts — statligt lån tidigare beviljats med 266 860 kronor. Dock komma på delägarna även räntor m. m., belöpande på tiden efter företagets godkännande.

Det sålunda föreslagna ytterligare bidraget synes böra avföras å statens avdikningsanslag. På grund av bidragets storlek torde detsamma emellertid icke böra inräknas i det belopp, som enligt riksdagens medgivande för visst år må beviljas jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.

Vad beträffar utbetalningen av bidraget synes lämpligt, att lantbruksstyrelsen får i uppdrag att, efter på företagets bekostnad verkställd granskning av företagets räkenskaper, utbetala så stort belopp, att de sammanlagda statsbidragen uppgå till 56 procent av de av styrelsen godkända kostnaderna, dock högst till 537 820 kronor. Enär den av entreprenören utställda räkningen om 47 743 kronor, avseende ersättning för ökade arbetspriser, ännu ej är godkänd och betald, bör därvid av bidraget innestå ett belopp motsvarande 56 procent av räkningsbeloppet, att utbetalas i den utsträckning sådant godkännande sker.

Förslag till utförande av ifrågavarande torrlägningsföretag har upprättats vid syneförrättning enligt vattenlagen, vilken förrättning avslutades den 5 maj 1938. Synemännen föreskrevo, att företaget skulle vara fullbordat senast före den 1 november 1944 och att, om detta icke skett, frågan om företaget vore förfallen. Synemännen hänvisade vidare till möjligheterna att hos Österbygdens vattendomstol före nämnda tids utgång söka anstånd med företagets fullbordande. Synemännens utlåtande har sedermera varit underställt vattendomstolens prövning och därvid blivit i nyssberörda delar fastställt.

I kontrakt med intressenterna i företaget föreskrev lantbruksstyrelsen, att företaget skulle vara fullbordat senast den 1 september 1944. Enligt till lantbruksstyrelsen inkomna rapporter återstod vid utgången av den av synemännen fastställda arbetstiden i huvudsak endast upptagandet av några mindre avlopp med en sammanlagd beräknad kostnad av omkring 5 000 kronor samt upptagandet av ett skred för omkring 15 000 kronor. Vid sådant förhållande beviljade lantbruksstyrelsen efter framställning från företagets styrelse anstånd med företagets fullbordande och medgav slutligen förlängning av den i kontraktet angivna arbetstiden till den 1 september 1947. Som

förut nämnts blev företaget i slutet av samma år av styrelsen godkänt. Företaget har således icke varit helt fullbordat inom den av synemännen fastställda arbetstiden, och enligt vad styrelsen erfarit har icke heller vattendomstolens medgivande till förlängning av denna arbetstid inhämtats. Med anledning härav synes det lämpligt, att styrelsen efter prövning av omständigheterna bemyndigas föreskriva som villkor för utbetalning av ytterligare statsunderstöd, att till säkerställande av företagens framtida underhåll fördelningen därav skall, innan utbetalning av bidraget sker, fastställas av vattendomstol efter ansökning av företagens intressenter jämlikt 7 kap. 36 § vattenlagen.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad ovan anförts vad beträffar utbetalningen av bidraget meddela närmare föreskrifter.

Under återopande av det anförda får lantbruksstyrelsen tillstyrka motionerna och hemställa, att utskottet måtte föreslå riksdagen medgiva *dels* att till Garnsviken-Vadasjön-Helgösjön-Hedervikens torrlägningsföretag i Stockholms län må från statens avdikningsanslag anvisas ett ytterligare bidrag av högst 225 000 kronor, *dels ock* att detta bidrag icke skall inräknas i det belopp, som enligt riksdagens medgivande må i vanlig ordning för budgetåret 1950/51 beviljas jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.

Utskottet. Av utredningen i ärendet framgår, att kostnaderna för ifrågasvarande torrlägningsföretag blivit avsevärt högre än vad som beräknats. Fördyringen har haft sin grund i flera förhållanden. Sålunda må framhållas, att den stigande prisnivån under krigstiden föranlett en väsentlig kostnadsökning. Vidare ha på vissa håll grundförhållandena visat sig vara sämre än man räknat med vid planeringen av företaget. Avsevärda skred ha inträffat, vilka påkallat dyrbara förstärkningsarbeten, och även i övrigt har nämnda omständighet föranlett väsentligt ökade kostnader.

Med hänsyn till de i ärendet upplysta omständigheterna torde enligt utskottets mening skäl föreligga att antaga, att företaget bör erhålla bidrag utöver vad som kan utgå enligt gällande författningar. Emellertid synes ytterligare utredning vara erforderlig, innan beslut i ärendet kan fattas. Då utredningen torde bli ganska tidsödande, synes det utskottet lämpligt, att den vidtages genom Kungl. Maj:ts försorg. Emellertid vill utskottet, för att därjämte enhetlighet skall vinnas i bedömningen, för sin del förorda att sakägarna skola till Kungl. Maj:t ingiva ansökan om utfående av de ytterligare bidrag, som anses böra komma i fråga. Utskottet förutsätter därvid, att Kungl. Maj:t sedermera till riksdagen inkommer med det förslag, vartill skäl kan finnas. Vid sådant förhållande torde motionerna icke föranleda någon vidare åtgärd från riksdagens sida.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att de likalydande motionerna I: 267 och II: 322 icke må föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Stockholm den 12 maj 1950.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Näslund*, Jon Jonsson, Henry Johansson*, Bror Nilsson, Hjalmar Nilsson*, Bertil Andersson, Einar Persson och Aaby-Ericsson*; samt

från andra kammaren: herrar Johnsson i Kastanjegården, Jacobson i Vilhelmina*, Antby*, Andersson i Hyssna, Hæggbloom och Ahlsten, fru Eriksson i Hallstahammar*, herrar Boman i Stafsund* och Lindström* samt fru Lindskog.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.